

*Ébrenlétben, félálomban**Avagy mi van, ha az erkély leszakad?*

Rossz pályát választottam, rossz pályákat (mert kettő is van ám!), de mind a közművelődés, mind az irodalom, sőt: a kettő együtt is kevés a megélhetéshez. No de nem is a megélhetés vezérelt elsősorban e pályákra, hanem érzelmi késztetésem. S noha e rossz döntések minden nyűge-baja alatt folyamatosan meggörcsített háttal viselem évtizedek óta a mások és a magam által rám mért létet, titokban, jobb perceimben mégsem bánom egyik rossz (már úgy néz ki), élethosszig tartó önbüntetésemet sem! Sokszor görnyedt háttal viszem a semmibe e kövel tömött, kettős hátizsákot, de (szándékom szerint) egy pillanatra sem meggörcsített gerinccel.

* * *

2012. január 9-én írom ezt a *Hitel* folyóirat körkérdésére az egyelőre fűtetlen házban. Később gyűjtök majd be, mert pár hét múlva elfogy a fa, s nincs miből újat venni. Az Európai Unióhoz nemrég csatlakozott gyarmat, Magyarország egyik megyeszékhelyén szerénykedő művelődési ház szakalkalmazottjaként dolgozom. Év elején, kényszerből (hogy egyik munkatársunkat se kelljen elbocsátania) igazgatóm úgy döntött: valószínűleg két hónapig csak félállásban tud foglalkoztatni bennünket. Ő harmadik hónapja nem jut munkabérhez... Novemberben csak bérem felét kaphattam meg, a decemberi még várat magára. Azután: meglátjuk... Szintén a megyeszékhelyen dolgozó pedagógus feleséggel együtt egy kisfiút „tartunk el”. Ma 18 315 forinttal rendelkezünk. Messze még a hónap vége. Vénülő szociográfusként nem írom ide a mai élelmiszerárakat, a hiteltörlesztést s az egyéb fizetnivalókat sem, bízzuk az olvasók képzeletére: miféle tartozástorony torlódik előttem szégyelnivaló magasságban. Pedig nem munkáltatómnak s nem nekem kellene szégyenkezniem!

Kicsit hideg van az udvaron, a házban, Magyarországon és bennem is, de nem elviselhetetlen... Enni is kellene már valamit délelőtt fél tíz tájban, de hagyni is kellene a harapnivalóból, mert jön a család egyelőre iskolában levő kétharmada délután. Kicsit telefonálni is kellene, de a telefon is drága, sőt, az előző havi díj sincs még befizetve; telefonálni, mert február 2-ára sebészeti rutinműtetre jegyezték elő, kilenc hónapja, már tavaly áprilisban. Ha addig kibírom: kés alá fekszem. Hálapénzre nem jut majd, de nem is akarok adni: nem azért, mert sajnálom, hanem mert nem áll módomban a semmiből túlfizetni a kórházi orvosokat. Egészségről csak jót, mert élünk még. Fogakról ne beszéljünk, bár fogorvosra sem telik, pedig a „helyes” emésztés alapja az ép fogazat, amely abban a szájban található, amely a bélcsatorna bevezető, felső traktusa. Emésztésről végképp ne essék szó, mert előfeltétele a táplálék, amely köztudottan pénzbe kerül.

* * *

Rossz pályákra állítottam szkizoid lényem mozdonyait. Pedig anyám papnak, apám órásmesternek szánt. Makacs aggyal mégis azt mondom: nem szívesen lennék ma sem egyik, sem másik. Részletezés nélkül cifrázhatnám mélyebben is anyagi nyomoromat, de utálok panaszkodni. Akinek több jutott: ne sajnáljon; akinek kevesebb: ne irigyeljen. Egyébiránt sincs szükségem védelemre, sem magyarázkodásra, ameddig több millió, nálam is nyomorultabban élő honfitársam némaságra kárhoztatott.

Állítsuk át a váltót „szellemi síkra”, a szellemi ember erre is képes, fejben világot látni, noha (sajnos) továbbra is a materiális alföldön vonatozunk.

Derék postai kézbesítőnk tíz perce, negyed tizenegykor levelet hozott a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületétől.

„Kedves Kolléga! A kialakult gazdasági helyzet és a radikálisan lecsökkentett állami támogatás miatt – az Egyesület működtetésének racionalizálása ellenére – a tagdíj emelésére is kényszerülünk, ha működtetni akarjuk a MAOE-t tagjaink érdekképviselete és a tervezett szakmai munka megvalósítása érdekében. A Választmány által 2012. évre elfogadott tagdíj: rendes tagjaink havi tagdíja 500 Ft, összesen évi 6000 Ft.” Jómagam „rendes” tag vagyok, ezért csak az idei pénzzel tartozom. Valamikor befizetem. Amde: mikor és kik tették tönkre a MAOE-t? Évek óta megy a huzavona, mégsem tudunk róla semmit. Ahogyan nem tudunk a Magyar Írószövetség vezetőségének tavalyi vitáiról sem...

Húszévesesen színházi díszítómunkás, díszletező is voltam. Tudom, hogy a színpalak mögötti, a nézőknek láthatatlan színházi események legalább olyan fontosak a katarzishoz, mint a halhatatlan veronai szerelmesek nyílt színi szívdobbanása. Katarzis nélkül pedig: minek? S most jön még csak az igazi kérdés: mi van, ha az erkély két egyetemes, örökérvényű shakespeare-i sóhaj között leszakad?

Ronda szóval végződik az előzőekből fakadó újabb kérdés: Magyarországon van-e bármilyen tettnek is következménye? Például a MAOE-ben vagy az Írószövetségben? Kellene-e, hogy legyen? Szeretnénk-e? Akarjuk-e? Csoóri Sándor holdudvarából kérdezem: vannak-e szellemi bujtogatóink? Közös bűnünk, ha nincsenek!

Hol van a szavak helyi értéke? Kutyamorgásra késztet, ha ilyesmit hallok: civil társadalom. Mi az, hogy civil társadalom? Katonaállamban élünk? Magyarországon nincs társadalom, Magyarországon csőcselék van! S Jankovics Marcell kiváló művész-gondolkodónkat szabadon idézve: eddigi teljesítményem talaján állva visszautasítom, kikérem magamnak minden tisztességes polgártársam nevében is, ha közös kalap alá vonnak bármiféle léha, egynapéló, parazita csőcselékkel!

* * *

Néhány általam személyesen is ismert parlamenti képviselőnek, polgármesternek, s más, országos szervezet vezetőjének üzenem többszörös közvetlen érintettségem miatt: lakóhelyem, Pátka pénze az enyém is, Fejér megye pénze az enyém is, az Írószövetség pénze az enyém is, Magyarország pénze az enyém is, a magyar nemzet pénze az enyém is! Közvagyonnal gazdálkodnak az én meghatalmazásom, áttételes munkáltatói megbízásom alapján.

* * *

A leértékelődő hagyományos művelődési modell a Kárpát-medencei népek sorsában a XX. században tetőző, de még befejezetlen holokausz része. A „nagyvilág”, a kazár

tőke számára rabszolgák kellene, nem személyiségek. (Kollégám férje szobafestő volt, most hatvanéves. Szomszédom rendőr volt, hatvanegynéhány éves. Második szomszédom vendéglátós volt, negyvenkét éves. Mindhárman munkára kötelezettek, mindhárman biztonsági őrök valahol ott, ahol nagyon-nagyon kell őrizni valami nagyon fontos értéket. Valószínűleg teljességgel nélkülözhető „értékek” őrzésének teljességgel fölösleges, fillérekért dolgoztatott kárvallottjai ők. Miért vállalják ezt a „munkát”? Siket, aki nem hallja: ők is szeretnének enni! Ó ha szobafestők, rendőrök, vendéglátósok maradhattak volna...)

Bármit írhatnék a kultúra mai áramlatairól, helyzetéről, csak a kilátástalanság fölösleges szárnycsapásait láttathatnám. A szórakoztatóipar úthengere gyalulja sivárra a tájat, de ez nem is igen tűnik föl a gyanútlan, nemzedékek óta elbutított, már skorbutos értéktudattal táplált „fogyasztóknak”. Szórakozni, kikapcsolódni... Az viszont feltűnő, hogy mindig azok szeretnének, sőt akarnak szinte mindenáron „kikapcsolódni”, akik soha, semmibe sem tudnak és nem is akarnak bekapcsolódni... Úgy látom: a mai magyarországi közművelődés őket akarja (sikertelenül) kiszolgálni. Miért? Részben azért, mert erre ösztönzi a működését ostoba módon mérő statisztikai és pénzügyi „felügyelet”; másrészt szakmailag és „művészileg” elolcsósodtak az úgynevezett szolgáltatók („művészek”, fellépők, okos és okoskodó csepűrágók, igricek), ha pedig a csöcselék „fogyasztói igényénél” magasabb szintű kultúrát közvetítenének, nincs fizetőképes kereslet, magyarul: a kutyának sem kellene. Így végképp talaját veszítette a hétköznapi, művelődési ház típusú közművelődés.

Lerágott csonton rágódunk, mert nekünk csak ez a csont jutott... Hozhatnék példákat a megye könyvtáraiból, színházából, úgynevezett irodalmi életéből, felső-, közép- és alapfokú oktatási és „nevelési” intézményeiből, népművészetéből, akárhonnán: az erkölcsi, az anyagi és a szellemi züllés penésze borítja el mindet. Föl sem tűnik rajtuk a zöld burok, hiszen „menet közben” megszokjuk a fokozatos silányodást, értéktelenedést.

* * *

Semmiféle átfogó globális vagy legalább Európa-léptékű szellemi áramlat, filozófia, elgondolás nem létezik, amely a folytatás zálogát hozná magával. Ilyenformán virtuális nemzeti célt sem tud megfogalmazni magának az értelmiségi gondolatokat fényévekre elhárító hatalom, politikai vezetés évtizedek óta. S ha nincs nemzeti cél, irány sincs, amely kijelölné a legtágasabb értelemben vett kultúra útját. A hatalom természeténél és gyakorló „politikusai” műveletlenségénél fogva nincs tisztában azzal: miként hosszabbíthatná meg hatalmon maradását. Ha tisztában volna vele, igen hamar rájönne, hogy ez csak nemzeti értelmiséggel együtt lehetséges. Viszont semmitől sem irtózik jobban, mert természetéből következik, mint a hatalommegosztástól. Így veszíti el pünkösdi királyságát. Tudjuk: fontos a mai, sürgető kényszerek kielégítése, elsőként a kenyér. De ne felejtjük el, hogy kovász nélkül sületlen, ehetetlen marad a mindennapi betevő. Az értelmiség, a művész pedig a társadalom, az „élet” kovásza. Társadalom nélkül az emberi faj életképtelen. Ezért volna tanácsos némely hatalomgyakorlónak és törvényhozónak eldöntenie: kellünk-e mi, nemzetpolgárok, értelmiségiek, művészek végrehajtó, né tán világfordító terveihez?

Nekem és még sokunknak nem fog fájni a válasz. Edzettek vagyunk. Közülünk néhányan éltek már Trianon évében, többen a második háború, majd Sztálin és Rákosi

korában, sokan a későbbi Kádár-medencében. És túléltük! És van remény, mert más nincs. Ha semmi sincs, már csak a remény van! S ha nem kellünk: hozzák (akár a nagyhatalmú médián át) a tudomásunkra. Elleszünk egymás nélkül (mint eddig is) így vagy úgy. Vajon mire kellünk, ha mégis azt a látszatot keltik, mintha kellenénk, holott mégsem? Ebben rejlene a hatalom által tételezett „fontosságunk”? A képmutatásban? Látszatértelmiség, látszatoművészek? A világvége statisztái akarunk-e lenni, vagy a legmagasabb szintű emberi teljesítmény: a művészi alkotás reprezentáns küldöttei?

* * *

Az emberi faj végzetes kártékonyságát nem mentegetheti és nem is magyarázhatja semmiféle fennkölt halandzsa. Önmagát minősítette történelme során.

* * *

– Írsz még? Irogatsz még? – fordulnak hozzám tudatlanul érdeklődő ismerőseim vagy lekezelő „pályatársaim”. – Hát... Még írok, irogatok – pöccintem le vállamról ezt a kis kéretlen madárszarkérdést egyre kevesebb bosszúsággal. Pedig meg sem kellene hallanom, ha kertitörpe-tenyésztő vagy fogazatlanbélyeg-specialista volnék. Kezdetől fogva, igen jó példák nyomán én életprogramnak tartottam mindig is az írást, sorsnak, vállalt küldetésnek. De így és nekik mit is felelhetnék? – Írok, irogatok, barátaim és ellenzőim – de minek, kinek?

A 2011-es esztendő jól indult. Megerősítettem magam a kudarcok ellen, és vállaltam vagy kezdeményeztem a hivatalos „megmérettetést”. Két, mintegy húszéves múlttal rendelkező magyar könyvkiadó saját ötletétől vezérelve, jóváhagyással pályáztatta egy-egy vers- és prózakötetemet a Nemzeti Kulturális Alap könyvkiadói pályázatán, véletlenül mindkettő harmadízben. Mindkettőt elutasították. Mindkettőt harmadízben. Dilettánsok a kiadók is, vagy egyedül csak én vagyok csont-amatőr?

Megfontolatlan módon (pedig több, nálam mélyebb ismerettel rendelkező jóakaróm is előre jelezte a várható kudarcot) egyéni alkotói ösztöndíjra is pályáztam ugyanennél a pénzosztó cégnél eddig írt (hobbiból irogatott), irodalmi szociográfiáimmal. E sajkát is torpedó kapta derékba. De nekem ez sem volt elég! Ugyanitt az NKA miniszteri farvizének egy részét is megkíséreltem saját „alkotói erőforrásaim” malmára hajtani. Ettől se moccan meg az őrlésre kész malomkerék. Mindenesetre segítettek: „...programjának megvalósításához más finanszírozási lehetőséget szíveskedjen felkutatni. Kérem, kísérje figyelemmel a Nemzeti Kulturális Alap kollégiumai által kiírt további pályázati lehetőségeket is. Üdvözlettel:”

* * *

Nem örülök, és nem vagyok keserű. Viszonylag józan elmével fogom föl eddigi sikereimet és kudarcaimat is. Fölmérhetetlen kincseket kaptam eddigi írói munkásságom alatt, és néhány jól irányzott szívütést is. Túléltém. Soha nem előszobáztam szerkesztőségek hívatlan vendégeként, nem toporzékoltam írásaim elutasításakor. Mégis nyilvánosságot kaptak. Akinek kellett: közölte, akinek más ízlése volt: nem. Aki tisztességesen elutasította, én köszöntem meg neki. Így-úgy honorálták írásaimat, s ez segített az egzisztenciális és a költői túlélésben is. Állítólag vannak olyan országok a nagyvilágban, ahol az írói munkásság után is jár nyugellátás...

Fiatalon, egy ideig szerettem volna az irodalomból vagy irodalom-közeli munkából élni, miután viszont nem sikerült: örülök, hogy kudarcot vallottam. Egy dolog szerelmesnek lenni, más dolog a szerelemnek élni, s egy harmadik a szerelemből élni. Az utóbbi, amúgy hasznos, de küzdelmes élethivatás megnevezése a kurva. (Az én fülemnek szebb az örömlány.) De van több is, egyszer elkezdtem számolni: különösebb erőfeszítés nélkül egy óra alatt majdnem harminc olyan szinonimáig jutottam, amely a szajhaságot fedi.

* * *

Végül is mi és csak mi: értelmiségi elmék s főként alkotó művészek tartjuk szellemi ébrenlétben, s ha nem tudjuk már tartani, hát legalább szellemi félálomban a világ jobbik felét.

SZIKRA JÁNOS (1954) költő. Művelődésszervező Székesfehérváron. Családjával Pátkán él. Versei, kisprózái és irodalmi szociográfiái jelentek meg 1979 óta önálló kötetekben és főként irodalmi folyóiratokban.